

Ewa Pisula: Psychologiczne problemy rodziców dzieci z zaburzeniami rozwojowymi. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 1998 ss. 337.

Dr hab. Ewa Pisula od początku swej kariery zawodowej i wcześniej podczas studiów swoje zainteresowania naukowe koncentrowała wokół problematyki środowiska rodzinnego dzieci z poważnymi zaburzeniami rozwojowymi. Z tej dziedziny przygotowała także swą rozprawę habilitacyjną pt. *Psychologiczne problemy rodziców dzieci z zaburzeniami rozwojowymi*, która ukazała się nakładem Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego w 1998 r.

Monografia ta stanowi pierwsze w Polsce obszerne studium psychologiczne zawierające wszechstronną i wnikliwą analizę sytuacji rodziców wychowujących dzieci z poważnymi dysfunkcjami, jakie stanowią różne kategorie niepełnosprawności intelektualnej. Ta grupa rodziców, jak wiadomo, doświadcza szczególnie silnych i długotrwałych stresów, a profesjonaliści – mający świadczyć pomoc – dość często stają się powodem dodatkowych negatywnych przeżyć.

Autorka przedstawiła w swej książce bardzo wiele różnorodnych uwarunkowań mających znaczenie dla położenia, w jakim rodziny tych dzieci się znajdują, opierając się zarówno na bogatym przeglądzie najnowszej literatury, jak i na własnych badaniach. Czytelnik uzyskuje wgląd z jednej strony w dynamikę różnorodnych konsekwencji, jakie powoduje fakt posiadania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, a z drugiej strony zapoznać się może z podstawowymi zasadami

dotyczącymi udzielania rodzicom psychologicznej pomocy. W obszernej Bibliografii, liczącej 525 pozycji, znajdujemy listę 11 wcześniejszych publikacji Autorki, w których zawarte są wyniki przeprowadzonych przez nią badań. Autorka zebrała obszerny materiał w postaci wyników dotyczących podstawowych profili stresu rodzicielskiego w pięciu grupach matek: (1) dzieci o prawidłowym rozwoju, (2) dzieci z upośledzeniem umysłowym o nieodróżnianej etiologii, (3) dzieci z porażeniem mózgowym, (4) dzieci z zespołem Downa, (5) dzieci z autyzmem. Ta ostatnia grupa charakteryzuje się znacząco wyższym poziomem stresu od pozostałych, dopiero od niedawna stanowi przedmiot zainteresowań w badaniach psychologicznych prowadzonych w naszym kraju. Dr hab. E. Pisula w swych wcześniejszych publikacjach poświęca jej wiele miejsca, wypełniając lukę, w tym zakresie.

Analizując wyniki swych badań, Autorka przedstawia jednocześnie ich interpretację na tle najnowszych danych z literatury i warto podkreślić, że opiera się w tym na tych koncepcjach, które uznawane są za liczące się i które – zamieszczane w czasopismach i wydawnictwach o międzynarodowym zasięgu – oddziaływały i nadal oddziałują na programy badań. Wnioski zawarte w tej książce, mając wartość dobrze udokumentowanych tez, z jednej strony wnoszą nowe dane do problematyki oceny psychologicznej środowiska rodzinnego dzieci z poważnymi zaburzeniami rozwojowymi, a z drugiej mają istotne znaczenie aplikacyjne.

Książka dr hab. Ewy Pisuli, w moim przekonaniu, zasługuje w pełni na wykorzystanie jej jako źródła cennych informacji opartych na solidnych podstawach naukowych. Uzasadniają taką ocenę następujące przesłanki:

- a) Zastosowanie w programie badań porównawczej analizy dotyczącej czterech grup matek dzieci, które wykazują poważne dysfunkcje rozwojowe związane z wrodzonymi lub wcześniej nabytymi uszkodzeniami centralnego układu nerwowego, pozwoliło na uchwycenie interesujących czynników różnicujących te grupy. Ma to istotne znaczenie dla ewentualnego przygotowania dla tych osób oddziaływań psychologicznych o charakterze wsparcia społecznego i psychoterapii.
- b) Autorce udało się dokonać taksonomicznej analizy profili stresu rodzicielskiego i wyłonić grupę matek, które bez względu na rodzaj zaburzeń występujących u ich dzieci charakteryzują się podobnymi profilami stresu. Stało się to możliwe dzięki zastosowaniu do zebranych wyników analizy skupień i posłużeniu się hierarchiczną metodą aglomeracyjną średnich połączeń.
- c) Uchwycona została zależność pomiędzy wsparciem społecznym a profilami stresu charakteryzującymi badane osoby. Ponadto okazało się na podstawie badań, że istotną rolę w radzeniu sobie ze stresem ma wybieranie przez matki w sposób elastyczny rozmaitych strategii w zależności od aktualnej sytuacji życiowej.
- d) Wyniki badań przedstawione w tej książce mają istotną wartość dla optymalizacji współpracy między rodzicami omawianych grup dzieci a profesjonalistami. Jest to bardzo istotna problematyka, podejmowana ostatnio w wielu ośrodkach naukowych, jako priorytetowa. Przeplatają się w niej wątki z zakresu psychologii społecznej, osobowości i nauk o rozwoju.
- e) Zawarte w książce refleksje i wnioski mają wartość stwierdzeń inspirujących do dalszych badań nad środowiskiem rodzinnym dzieci z zaburzeniami rozwojowymi o charakterze rozległych dysfunkcji. Odbiorcami ich mogą być zarówno psycholodzy, jak i wychowawcy i nauczyciele pracujący z tymi dziećmi i współpracujący z ich rodzinami. Publikacja spełnia także doniosłą rolę dydaktyczną, jako źródło informacji podsumowujące obszerną i trudną problematykę. Zawarte w niej myśli wnoszą wiele do tworzonej i rozwijanej w ostatnich latach teorii umacniania (*empowerment*) statusu i roli osób niepełnosprawnych w bliższym i dalszym środowisku.

Tadeusz Gałkowski
Uniwersytet Warszawski